

SIA – en samarbetsfråga i första hand

Rolf Beckne

SIA-utredningen (SIA = skolans inre arbete) behandlade frågor av central betydelse för barns och ungdoms uppväxtmiljö. Rolf Beckne, som var expert i utredningen, sammanfattar här huvudpunkterna i utredningens förslag.

Friare resurser, samlad skoldag, lagarbete, mindre enheter och lokalt styre är nyckelord i förslagen. De syftar till att vidga skolans arbete. Kunskapsförmedlandet ses inte som den enda viktiga sidan av skolans uppgift att utveckla barnen.

Rolf Beckne är psykolog och universitetslektor vid högskoleenheten i Örebro.

Den svenska skolan är alltså en skola huvudsakligen präglad av att förmedla kunskaper. Kunskaper är viktiga och ingen ansvarig skolpolitiker eller utredare vill förneka ett sådant förhållande. Men kunskaper är endast en sida av arbetet med att utveckla en människa. Andra lika viktiga sidor är av social och psykologisk art, t ex att kunna umgås med andra människor, att kunna samarbeta, att kunna ta hänsyn, att förstå olika synsätt, att utveckla sunda levnadsvanor, att berika sin fritid, att få möjligheter att utveckla sina personliga anlag, att bättre få inblick i livet utanför skolan, att fördjupa ett demokratiskt tänkande och handlande m m.

Skolan har problem med att göra skolan tilltalande för alla elever. Även om det stora flertalet elever upplever skolan som i stort sett positiv finns det grupper av elever som vantrivs, som inte kan göra sig gällande i skolan, som skolkar, som misslyckas, som slutar skolan i förtid.

De problem som skolan har i dag kan enligt SIA ej undervisas bort. Man har hittills ökat insatserna betydligt på undervisningssidan — typisk är här specialundervisningen — men gjort betydligt mindre ansträngningar inom den sociala sidan. Det

övervägande antalet svårigheter i skolan är knappast av pedagogisk art, dvs metodisk eller didaktisk (undervisande). Utan tvekan är svårigheterna mer att söka i sociala förhållanden utanför skolan och i sättet att tackla problem av sådan art.

SIA ser därför som en väsentlig uppgift att skolan mer än hittills tar sig an även övriga sidor som är viktiga för barns och ungdoms goda utveckling. Ett flertal samhällsförhållanden i dag kräver betydligt ökade insatser från skolan, fritidsnämnder, sociala och kulturella institutioner. Ett sådant tungt argument är antalet förvärvsarbetande kvinnor med barn i 7—10 årsåldern. Andelen är 70 procent. Barnen i de nämnda åldrarna börjar bli starkt utåtriktade, söker sociala kontakter och befinner sig i ett starkt utvecklingsskede. Vartått utvecklingen banar sig är starkt beroende på den miljö i vilken barnen vistas.

SIA:s förslag har blivit i hög grad kontroversiella, närmast beroende på de missuppfattningar som florerat kring utredningens förslag. Tyvärr har debatten stundom kantrat på grund av sådana missuppfattningar och även vantolkningar av förslagen.

I korthet vill SIA föreslå följande:

1. Friare resurser

I dag är pengarna till skolan ojämnt och orättvist fördelade. Problemområden med stora och tunga arbetade klasser och skolor med omfattande sociala problem och begränsade fritidssysselsättningar får mindre pengar till sitt förfogande. SIA vill släppa på det stela regelsystemet och kunna anvisa mer resurser till problemområden.

2. Samlad skoldag

Skoldagen bör utformas så att lektioner ska kunna kombineras med fria aktiviteter. Meningslösa och rent av skadliga uppehåll i skoldagen som väntetider, håltimmar m m bör fyllas med nyttiga och utvecklande aktiviteter. SIA föreslår att den sam-

manhållna skoldagen sträcker sig från ett klockslag på morgonen till ett klockslag på eftermiddagen med ungefär de tider som föreligger i dag. Tid före och efter denna skoldag är frivillig. Tyvärr har denna frivilliga del av skoldagen på många håll kommit att uppfattas som ett obligatorium.

3. Lagarbete

Skolpersonalen arbetar i större utsträckning i lag. En lärare t ex klarar inte alla de problem och uppgifter som han ställs inför i dag. En psykolog eller kurator kan ej heller ensam lösa problemen hos elever med skolsvårigheter.

4. Mindre enheter

Skolan organiseras i mindre arbetsenheter som gör det lättare att nå kontakt och ordna såväl undervisningen som de fria aktiviteterna på ett smidigare sätt.

5. Lokal bestyrelse

Varje rektorsområde får en egen bestyrelse för att lättare kunna besluta om t ex medel och om den lokala skol- och fritidsmiljön.

SIA är inte bara en skolangelägenhet. Det är alltså inte möjligt för skolan att ensam lösa skolproblemen. Eftersom skolsvårigheter ofta är förknippade med förhållanden utanför skolmiljön är det naturligt att alla som har ansvar för barns och ungdomars utveckling hjälps åt för att åstadkomma bästa möjliga miljö för alla barn under hela deras uppväxttid.

För att nå ett önskat gott resultat måste en bättre samverkan ske mellan de organ som i dag har hand om barns och ungdoms uppfostran. Samhällets resurser är f n alltför splittrade. Det blir både dyrt och ineffektivt. Överorganisation, dubbelarbete och prestigeskäl lägger allvarliga hinder i vägen. Byråkratisering, stelbenthet, ojämn och därmed orättvis fördelning av penningmedel gör att insatserna blir slentrianmässiga och ineffektiva. Små chanser att vara med och påverka i en beslutsprocess förlamar handlingskraften hos folk ute i bostadsområden, byar och mindre samhällen.

SIA vill öppna skolan. Göra dess lokaler tillgängliga för mer än undervisning. Öka samarbetet

med alla andra som arbetar med barn och ungdom. Låta fritidsledare, föräldrar, föreningsfolk komma in i skolans värld och tala om var dom finns och vad dom kan erbjuda ungdomen som alternativ till gatan, gängen, varuhusen, mellanölet och förstörelselustan.

SIA önskar att skolan ska kunna jobba ihop med fritidshem, ungdomsgårdar, föreningar och sociala serviceinrättningar. Inte som nu är jobba utan vetskap och kontakt med varandra och rent av se snett på varandra. "Var och en sköter sitt utan inblandning av obehöriga." Ett sådant synsätt hjälper definitivt inte ungdomen. Man kanske lättare håller respektive budgetar, organisation och personal under kontroll men försvårar för ungdomen att se det naturliga sambandet mellan alla som har hand om deras uppväxtsituation. Man arbetar inte med barnens och ungdomens uppväxtsituation enligt någon tårtbitsmodell, där sambanden mellan olika organ-tårtbitar är helt avskurna eller svagt sammanhållna.

Skolforskningen har entydigt visat på de sociala faktorernas höga samband med skolsvårigheter och skolproblem. Man måste arbeta med elevens hela situation. Det är samma unga människor som skolan, fritidsnämnd, kultur- och socialnämnd arbetar med och har ansvaret för. Varför då inte samarbeta mer? Ingen kan lösa barn- och ungdomsproblemen genom att bearbeta dem inom de avgränsade sektorer som i dag sker. Tårtan måste hänga ihop.

Detta synsätt anser jag som det väsentligaste greppet bland SIA-förslagen. Utifrån en sådan övergripande syn måste man börja analysera, planera och åtgärda förhållandena för de uppväxande. Någon form av effektivt samarbetsorgan, där man kan enas om greppen utan prestigehänsyn vore en nåd att stilla bedja om.

Bland de många detaljerna i SIA-utredningen finns kanske somt som är svårrealiserbart eller mindre tilltalande men detta bör inte skymma de många väl underbyggda förslag som utredningen onekligen innehåller. Det vore beklagligt om missuppfattningar och vantolkningar skulle omintetgöra en välbehövlig reform av skolan av det slag som summariskt berörts i denna artikel.